

**„Az örökkévaló Ég akaratából ...”
Dzsingisz kán és Teb Tengeri
hatalmi vetélkedése**

BIRTALAN Ágnes

ELTE (Budapest)

Mongol és Belső-ázsiai Tanszék

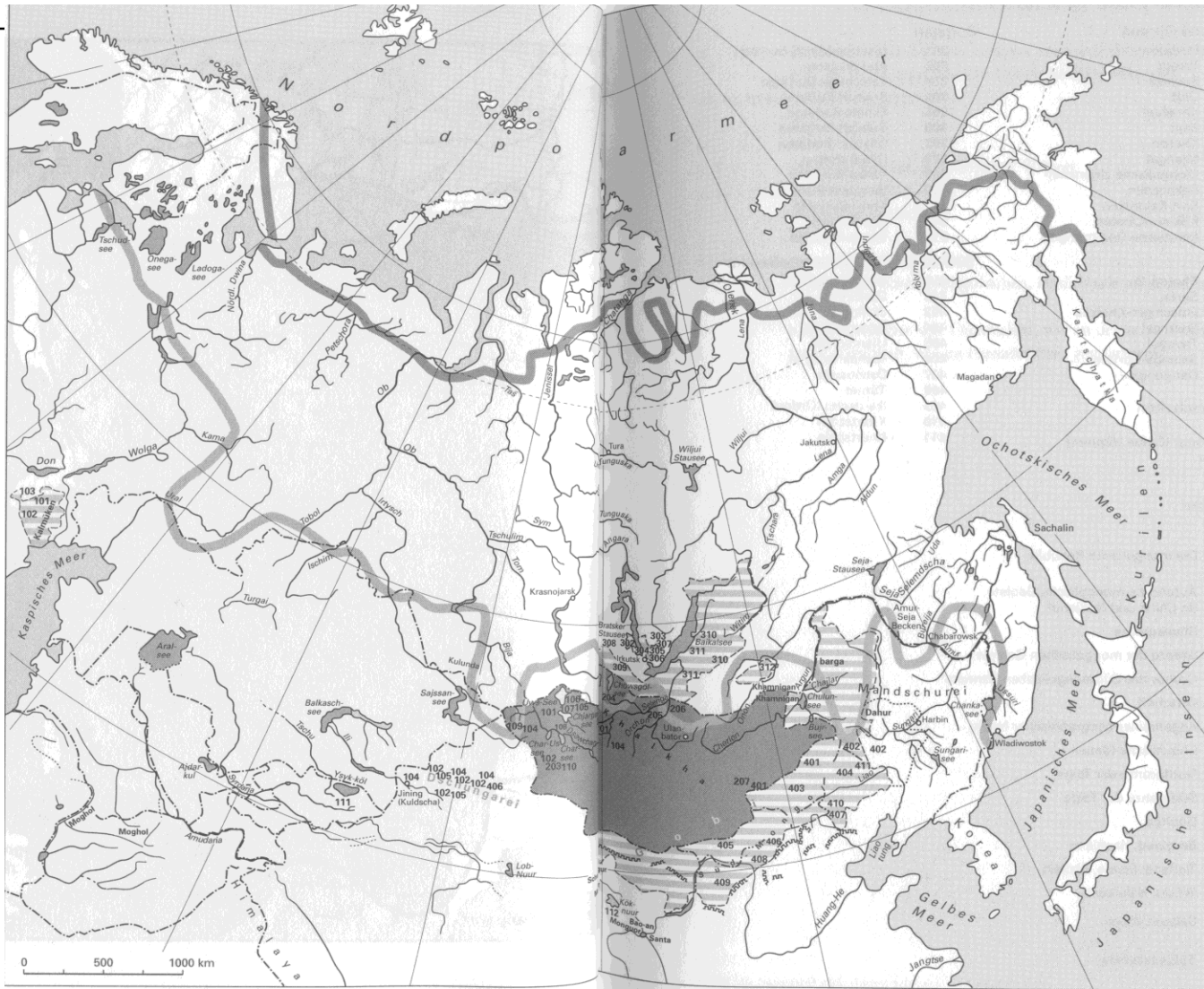
A forrás

田迭阿額命兀真鳴訥列論	帖迭忽兒班合喇泥兀合巴兀赤	那裏 婦人名	號	那	三箇 人行	覺麼你
忽赤里思	合埋周	帖兒堅	都哩顏	亦列拔魯額		
畏過	同若	車子	自的打	來了呵		
豁亦論察亦訥	忽兒巴兀刺	兀荅阿刺	都罷	赤列都豁失温		
後頭自 他的	三箇	隨即趕了	人名	由秀		
忽必余安	忽牙亦訥迭列抽	忽不理南巴里思	不魯拔魯阿			
黃馬自的	規 他的 打着	同	越過	躲 了呵		
古兒拔魯額	赤列都阿余周	古兒敦忽必圖阿主元				
到了呵	名	怕著	黃馬	有來		

A mongol népcsoportok

Forrás: Birtalan, *Mythology der mongolischen Volksreligion*

A Nagy Mongol Birodalom

Temüdzsin 1162?-1227

- Bordzsigid/Kijad törzs/nemzetség
- Exogám házasságon és *andaságon* alapuló szövetségi rendszer
- Dzsingisz kán (1198?)
- Korai hódítások: a sztyeppe „nemezfalú népeinek egyesítése”

Dzsingisz kán

- 1206 nagykán
- Törvényalkotás, írásbeliség, hadireform, az államapparátus kiépítése, vallási tolerancia
- Hódítások a környező letelepült civilizációk és az erdőövezet területén
- Alakjának mitizálása

Teb Tenggeri/ Teb Tenggeri a sámán

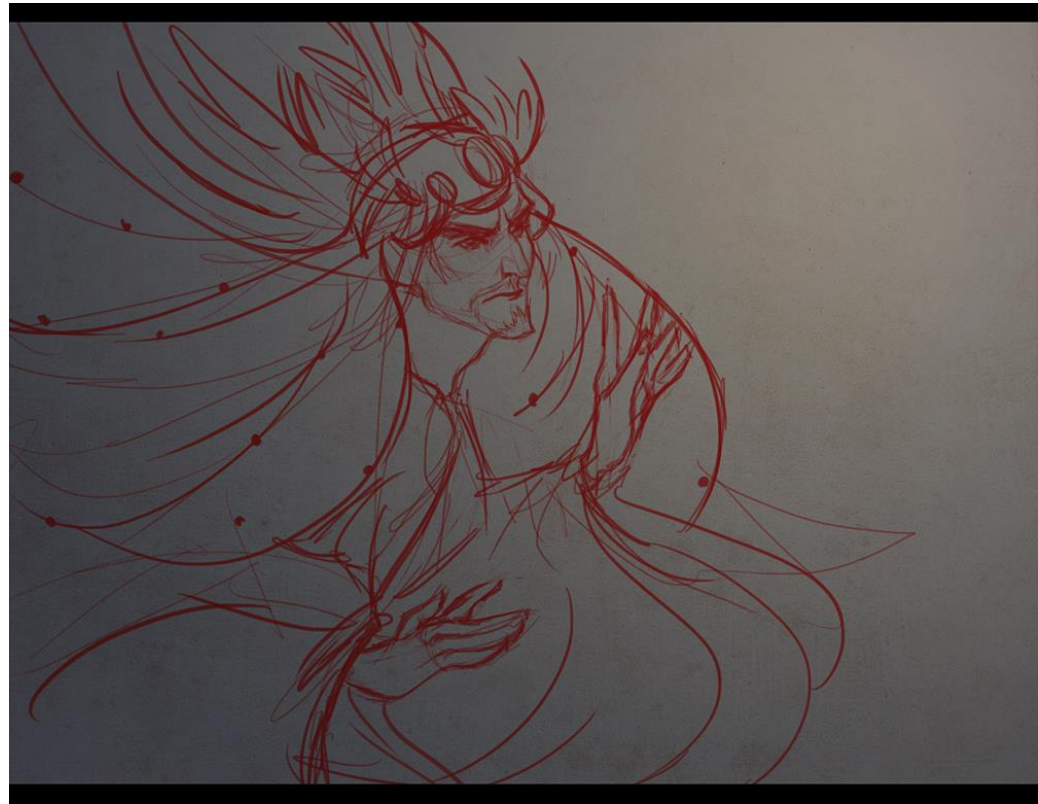
- Kongkotán nemzetség (hét fiú közül az egyik):
Eredeti neve: „Kékség, Kékes”
- Rangja (?) „Egek Ege vagy Istenek Istene” (?)
- Külső források (perzsa krónikairódalom):
rendkívüli képességei voltak.

Teb Tenggeri

/Teb Tenggeri a politikus

- Hatalmi harc a mongol birodalmi eliten belül – Teb Tenggeri viszályt szít Dzsingisz családjában.
- Halála: mitológiai elemek.

Teb
Tengeri és
Dzsingisz
testvére,
Kaszar

Teb-tenggeri és Dzsingisz vetélkedése

(Forrás: *A mongolok titkos története* 10. könyv §§ 245-246.)

- (245) Ezután **a kilenc nyelvű nép összegyűlt** Teb-tenggerinél. Egy csomó ember Dzsingisz kán nyeregőrző állomásáról is Tenggeri gyűlésére akart menni. **Az összejövetelre Temüge-otcsigin** alattvalói is elmentek Teb-tenggerihez. Otcsigin-nojan eltávozott népének visszahívására elküldte Szokor nevezetű követét. Teb-tenggeri azonban ezzel fogadta Szokor követet: Otcsigintől, tőletek két követet várunk, és **a követet, Szokort megverte, nyergét hátára rakta, s gyalog hazaküldte.**

Hatalmi intrika - Megalázás

- Mikor a követ, Szokor megverve, gyalog visszajött, **Otcsigin másnap maga ment Teb-tenggerihez**, és így szólt: Követemet, Szokort elküldtem hozzád, te őt megverted, és gyalog küldted vissza. Ezért most én **jöttem el, hogy népemet visszakérjem. E szavakra a hét kongkotan Otcsigint jobbról is, balról is körülvette**, s ezt mondta neki: Hogy követedet, Szokort elküldted, az helyes. Attól való féltében, hogy elfogják és megverik, Otcsigin-nojan ekkor ezt mondta: helytelen volt, hogy követet küldtem. A hét kongkotan erre így szólt: Ha helytelen volt, **hát térdelj le és kérj bocsánatot. Teb-tenggeri mögött le is térdeltették, és népét sem adták vissza neki.**

Dzsingisz felesége, Börte a tanácsadó

- Másnap reggel, mikor **Dzsingisz kán** még nem kelt fel, hanem ágyban feküdt, **Otcsigin** bement hozzá, és **térdre rogyva zokogni kezdett**, majd szólt: A kilenc nyelvű nép Teb-tenggerinél gyűlt össze. Elküldtem Szokor nevű követemet, hogy a fennhatóságom alá tartozó embereket Teb-tenggeritől visszakérjem. Ő azonban követemet, Szokort megverte, és gyalog, nyereggel a hátán küldte vissza hozzám. Amikor magam mentem, hogy visszakérjem őket, a hét kongkotan innen is, onnan is körülvett, s arra kényszerítettek, hogy bocsánatot kérjek, és Teb-tenggeri mögött letérdeltettek. Szólt, és zokogott. **Mielőtt Dzsingisz kán egy szót is szólt volna, Börte nagyasszony felült az ágyában, előrehajolt, a takaró szélével keblét eltakarta, s amikor Otcsigint sírni látta, maga is könnyekre fakadt, és ezt mondta:**

A tanács – a hatalom megtartásáról

- **„Azok az emberek, akik így titkon ártanak ciprushoz, lucfenyőhöz hasonló öcséidnek, hogyan engednék meg az én három-négy szegénykémnek, hogy addig, míg felcseperednek, kormányozzanak? Mire nem vetemedtek ezek a kongkotanok! Te meg csak nézed, hogy azok így bánjanak velük! Szólt Börte, és könnyei megeredtek. Börte nagyasszony e szavaira így szólt Dzsingisz kán Otcsiginhez: amikor majd eljön ide Tebtenggeri, rád bízom, azt tégy vele, amit csak tudsz. Erre Otcsigin felkelt, letörölte könnyeit, kiment, és három birkózóbajnokkal készenlétbe állott.**

Bosszú – „nem folytatjuk vérét”

- Rövid idő múlva megjelent **Mönglik atya hét fiával**. Mind a heten beléptek. **Amikor Teb-tenggeri a boros hordó jobb oldalán leült, Otcsigin megragadta Teb-tenggeri gallérját**, és ezt mondta: Múltkor arra kényszerítetted engem, hogy bocsánatot kérjek tőled. Most keljünk birokra! Szólt, és gallérjánál fogva az ajtó felé rángatta. Teb-tenggeri szembefordult Otcsiginnel, és ő is megragadta a gallérját. **Birkózni kezdtek. Birkózás közben Teb-tenggeri süvege a tűzhely peremére esett. Mönglik atya felvette a süveget, megszagolta, és keblébe dugta.**

A birkózás

- Dzsingisz kán így szólott: Menjetek ki, bajnoki erőteteket ott mérjétek össze. **Otcsigin Teb-tenggerit kivonszolta. Az ajtó küszöbénél a már készenlétbe állított három birkózóbajnok elébük ugrott.** Megragadták Teb-tenggerit, kihurcolták, gerincét eltörték, és a baloldalt álló kocsik végébe hajították. Otcsigin bejött, és így szólt: Teb-tenggeri engem bocsánatkérésre kényszerített, amikor azt mondtam, keljünk birokra, nem volt hajlandó, hanem cselből lefeküdt. Alkalmi barát!

Mitikus elemek a narratívában

- **Mönglik atya ebből megértette a dolgot, könnyekre fakadt, és így szólt:**
- **Öklömnyi rög volt akkor még a barna földanya,
Ömlő tenger, folyó pataknyi víz volt még,**
- **azóta vagyok kísérő bajtársad.**

Temetési rituálé

- E szavakra a **hat kongkotan fiú bezárta az ajtót, körülvették a tűzhelyet, s feltűrték ruhájuk ujját. Dzsingisz kán megrettent.** Amint ott szorongatták, megszólalt: Engedjete, kimegyek. Amikor kiért, Dzsingisz kánt körülvették a tegzesek meg a nappali örök, és körülállták őt. Ekkor meglátta Dzsingisz kán, hogy **Teb-tenggerit** eltört derékkal a kocsisor végébe vetették. **Előhozott hátulról egy szürke sátrat, azt Teb-tenggeri fölé állíttatta,** és így szólt: Fogjatok be, tovább vonulunk. És tovább vonultak onnan.

Teb Tengeri alakja mitologizálódik

- **(246) A sátonnak, amelyben elhelyezték Tebet, a fényeresztő nyílását befödtek, ajtaját bezárták, s őrzésére embereket rendeltek. Azonban a harmadik napon, az esti szürkületben kinyílt a jurta fényeresztő nyílása, és Teb azon keresztül testestől eltávozott. Mikor megvizsgálták a dolgot, megállapították, hogy csakugyan Tebről van szó.**

Dzsingisz hatalma legitim

- Dzsingisz kán ekkor így szólt: Teb-tenggeri kezet emelt öcsémre, **ok nélkül rágalmakat terjesztett öcsém között, ezért az Ég nem kedvelte őt, s életét testével együtt elvette.** E szavak után Dzsingisz kán szidni kezdte Mönglik atyát: **Nem fékezted fiaid természetét, vélem akartatok vetélkedni, végül is Teb-tenggeri fejével fizettetek érte.**

Teb-Tenggeri, a sámán

(A képek forrása: deviant art. <http://akagenosaru.deviantart.com/art/Teb-Tengri-338453674> (2019.09.22))

